

Modern svensk psykiatri

Asser Stenbäck

Mest imponerande i svensk psykiatri av i dag är dess växande anknytning till den allmänna sjukvården där trots liknande ansatser intet land i världen synes ha nått lika långt. Detta ger också den bästa utgångspunkten för en socialt orienterad psykiatrisk sjukvård.

Den mest iögonfallande svagheten i modern svensk psykiatri är samtidigt en tendens till "opersonlighet" och bristande engagemang i psykoterapeutiska frågor — skriver professor Asser Stenbäck vid Psykiatriska kliniken i Helsingfors i denna artikel med anledning av ett nyutkommet översiktsverk om svensk psykiatri av i dag.

Modern svensk psykiatri utgiven av Gunnar Holmberg, Lennart Ljungberg och Curt Åmark är imponerande. Att ge uttömmande uppgifter om några speciella områden för psykiatriskt kunnande har inte varit utgivarnas avsikt. Därför kan en läsare med i vissa riktningar specialiserade intressen skjuta boken ifrån sig kritiserande dess ytlighet. Dock måste varje arbete bedömas utifrån den målsättning, som uppställts. En av redaktörerna säger, att deras avsikt har varit att "skapa en översiktsbok för att genom den nå en relativt vid läsekrets med våra varierande synpunkter" (Gunnar Holmberg).

En smaklig maträtt kan tillredas på olika sätt och kan dessutom bedömas på olika sätt av olika gourmander. Detta gäller även redigering. Personligen skulle jag kanske ha föredragit att inarbeta de två första delarna till en helhet. Det är litet splittrande att vara tvungen att genom kombination av bidrag på olika ställen bilda sig en uppfattning av alkoholism, psykiskt efterblivna

m.m. Men mycket talar också för redaktionens linje att först kartlägga situationen och sedan visa vad som göres för att avhjälpa den. För att åter anknyta till gastronomiska associationer, så vill jag också framhålla att många bidrag har kunnat förena uppräknande av sakuppgifter med ett intressant framställningssätt, så att läsaren ofta överraskas av mersmak. Det är inte det sämsta som kan sägas om en bok!

Det är naturligt att läsarens eget arbetsområde i hög grad avgör vad han särskilt fäster sig vid i en bok, som medvetet strävar att även i ämnesvalet vara så vittomfattande som möjligt. Varje läsare utanför Sveriges gränser gör ju dessutom osökt jämförelser mellan vad man har och gör i Sverige och hurdana förhållandena är i det egna landet. Om anmälarens sårintresse skulle omfatta rättspsykiatri eller barn- och ungdomspsykiatriska institutioner, så skulle han troligtvis fästa särskild uppmärksamhet vid den höga nivå man nått på dessa områden i Sverige jämfört med den finländska situationen.

Då det är vuxenpsykiatri eller allmän psykiatri som tilldrar sig mitt största intresse, så hoppas

GUNNAR HOLMBERG, LENNART LJUNGBERG, CURT ÅMARK: *Modern svensk psykiatri* Almqvist & Wiksell, 1968. Kr 42: —.

jag att detta mitt bias inte uppfattas som bristande uppskattning från min sida av de författares bidrag som behandlar andra områden, som naturligtvis från helhetens synpunkt är lika viktiga.

Efter dessa inledande synpunkter kommer jag till det som inom modern svensk psykiatri och icke endast i *Modern svensk psykiatri* mest imponerar på mig. Det är den psykiatriska vårdens växande anknytning till den allmänna sjukvården. Institutionsmässigt kommer detta till uttryck i det riksomfattande nät av psykiatriska lasarettskliniker som uppbyggs. Trots liknande ansatser på andra håll, vågar jag dock påståendet, att intet land i världen i detta avseende nått så långt som Sverige. Man måste komma bort från den småskurna motsättningen mentalsjukhus-lasarettsklinik. Mentalsjukhusen utför sin väldiga och betydelsefulla uppgift ofta under otacksamma förhållanden. Man har ingen anledning till nedvärdering av deras arbetsinsats. Men endast genom integrering av mentalvården med den övriga sjukvården kan den för de flesta psykiatrer självklara biologiska grundinställningen bevaras och utvecklas. Man kan kanske säga att de psykiatriska lasarettsklinikernas existens utgör ett institutionsmässigt hinder för en uppsjälkning av läkarutbildningen i somatiker och psykiker. Den av Crafoord beskrivna diskussionen om psykiaterutbildningens radikala omläggning borde ha ägt rum före utbyggandet av det psykiatriska lasarettskliniksnätet!

Samtidigt som de psykiatriska lasarettskliniker-na är ägnade att stärka den biologiska linjen inom psykiatrin, så utgör de även den bästa utgångspunkten för socialt orienterad psykiatrisk vård. Centrallasaretten är i motsats till de flesta mentalsjukhus förlagda till tätorter. Socialpsykiatrisk vård kan med framgång praktiseras blott om vård-enheterna geografiskt befinner sig i det sociala fältet. Jag vill inte dölja min personliga anslutning till de linjer som Wretmark och Berggren drar upp för den öppna vården. Jag är dock medveten om att om icke biologiska och psykoterapeutiska synpunkter tillräckligt beaktas löper denna socialpsykiatriskt orienterade öppna vård risken att till sin karaktär bli en del av den allmänna socialvården.

För att inte bli anklagad för okritiskt beundrande kollegialitet har jag ställt till mig frågan: vilka är de mest iögonfallande svagheter i modern svensk psykiatri? När man strävar att besvara en sådan fråga, måste man först klargöra för sig att psykiatrin har och bör ha sina begränsade arbetsuppgifter. Mårtens påtalar den överskattning av psykiatrins möjligheter och resurser, som han säger sig ha iakttagit. En schweizisk psykoanalytiker har lärt mig uttrycket att en psykiater inte får ha ett "messiaskomplex". Trots dessa reservationer måste det vara tillåtet och även nödvändigt att komma med kritik (i all synnerhet som tidskriftens huvudredaktör i denna avsikt lämnat recensionen till mig som inte representerar svensk psykiatri!).

Först vill jag diskutera psykoterapiens ställning. Man kan inte undgå att konstatera att norsk psykiatri har ett betydligt starkare psykoterapeutiskt engagemang. Trots att varje psykiater är på ett eller annat sätt psykoterapeutiskt verksam och trots att det även i *Modern svensk psykiatri* ägnas uppmärksamhet åt psykoterapeutiska frågor så synes det mig, att den svenska psykiatrin inte ännu på ett tillfredsställande sätt kunnat skapa den syntes av biologisk, socialpsykiatrisk och psykoterapeutisk vård, som psykiatrin borde kunna ge. Beror detta på att stereotypen av svensken som intelligent och tekniskt kunnig men affektivt hämmad är i någon mån riktig? Är strävan till att respektera individens rätt till eget tänkande och handlande så stor, att man medvetet drar sig undan den personliga involvering i patientens liv, som psykoterapi trots alla försök till neutralitet och objektivitet innebär?

Man kan kanske finna denna tendens till "oper-sonlighet" även i de forskningslinjer, som behärskar svensk psykiatri. Den psykiatriska forskningen presenteras i denna översiktsbok främst i två kapitel, som bär titlarna "Psykiatrisk-genetisk forskning i Sverige" och "Fysiologisk-farmakologisk forskning". Utan tvivel anger dessa rubriker två dominerande linjer inom psykiatrisk forskning. Också här kan man konstatera tendensen att välja ämnen, som står mera avlägset från psykoterapi än de kliniskt-psykiatriska, psykologiska

och sociologiska forskningsuppgifterna, som i proportionellt högre grad intresserar inte endast den amerikanska utan även den brittiska psykiatrin. Det är intressant att ställa frågan, huru mycket enskilda betydande forskare kan ha betytt för forskningens inriktning i ett land. Jag tänker på Torsten Sjögren och Essen-Möller som genetiker och på Ulf von Eulers grundläggande insatser inom katekolaminernas fysiologi och farmakologi. Också Henrik Sjöbrings namn kan nämnas i detta sammanhang.

Till sist några ord om mentalhygien. Inom den övriga medicinen har man målmedvetet gått in för hälsovårdsforskning och förebyggande insatser för sjukdomarnas prevention. Avsnittet om "Mentalhygienisk verksamhet" innehåller mera om vård av lindriga psykiska störningar än om egentlig mentalhygien. Det är egentligen blott Mindus och Ljungberg, som tar upp mentalhygieniska frågor. Den förres uppsats om mentalhygien på arbetsplatsen behandlar denna ständigt aktuella fråga på ett initierat och uppslagsrikt sätt. Det är säkert rättvist att tillägga att barnpsykiatrin

på många sätt gett bidrag till mentalhygieniskt bedömande av uppfostrings- och skolningsproblem. Likväl kan man inte undgå att göra reflexionen, att psykiatrins bidrag till förebyggande psykisk hälsovård är ganska anspråkslös. Empiriska kliniska erfarenheter från alkoholist- och narkomantvård, reaktiva neuroser och psykos, suicidier, psykopati m.m. borde kunna skapa en realistisk människoupfattning, kunna ge riktlinjer för barn- och vuxenfostran samt grund för konstruktiv samhällskritik och samhällsplanering mer än vad nu är fallet. Dessa önskemål gäller inte endast svensk psykiatri utan är en aktuell uppfordran till den globala psykiatrin.

Likväl, trots att sjukdomarnas prevention är en legitim läkaruppgift och en uppgift som från teoretisk synpunkt synes vara viktigast, är dock läkarens närmaste uppgift att hjälpa den enskilda sjuka människan. Hur svensk psykiatri på ett mångfacetterat sätt strävar att utföra den uppgiften ger *Modern svensk psykiatri* en klar och intressant bild av.

Aktuellt i medicin!

KLINISK NUTRITION

Av Ernst Abramson, Gunnar Birke, Lars A. Carlson, Yngve Ericsson, Dag Hallberg, Å. Hanngren, Jan Kjellberg, Henrik Lagerlöf, Rolf Luft, Hans Löw, Peter Reizenstein, Oscar Schuberth, Hans Erik Sjöberg, Lars Werkö, Arvid Wretling och Jan Östman. Under redaktion av Peter Reizenstein.

1968. 282 s. Inb. 38: —

En rad framstående svenska forskare har här framlagt sina resultat beträffande nutritionens inverkan vid bl.a. mag- och tarmsjukdomar, hjärt- och blodsjukdomar, diabetes, obesitas, tuberkulos och tandsjukdomar. Ett inledande kapitel ger en översikt över näringsläget hos den svenska befolkningen.

SCANDINAVIAN UNIVERSITY BOOKS

SVENSKA BOKFÖRLAGET - Norstedts